

Mūsų gyvenimas buvo puikus,
gal net nuostabus.

Ir niekas nežinojo – o mažiausiai
aš pats, – kad viskas taip
pasibaigs...

GERAS ŽMOGUS

Ani Katz

BALTO

GERAS ŽMOGUS

Ani Katz

Psichologinis trileris

Iš anglų kalbos vertė
REGINA ŠEŠKUVIENĖ

BALTO
Vilnius, 2020

Tais metais policininko lazda su pirmaisiais kalėdinių dovanų siuntiniais atkeliavo atskiru paketu. Jis buvo paliktas ant prieangio laiptų šalia visų kitų. Į pavakarę pradėjo snigti, ir kai grįžau namo, kiemo pievelė jau buvo užklota baltų snaigių marška. Savo merginų namie neradau – gal baletu mokykloje ar smuiko pamokoje. Ramioje vakaro prietemoje pasilenkiau ir glėbin surinkęs siuntinėlius parsinešiau į vidų.

Policininko lazda per visą šalį iki mūsų pakrantės atkeliavo iš meistro mėgėjo namų Vor Igle, Arkanzase. Jis reklamavo ją „eBay“ platformoje kaip neapsakomai puikų padangų montavimo ir žuvies galabijimo įrankį. Ši policininko lazda – išdrožta iš Ozarko raudonojo kedro, maždaug kaip beisbolo lazda ir atrodė it antikvarinė*. Tokią lazdą galima kabinti ant sienos darbo kambaryje, o ne laikyti garaže. Prie kietos medinės rankenos paprasta gumele buvo apjuostas popieriaus lapas – pardavėjo laiškas, kurį iškart pradaigojau. Veikiausiai išmečiau su

* Angl. *Billy club*. Šis pavadinimas atsirado Anglijoje, Karalienės Viktorijos valdymo laikotarpiu. 1848 m. žargonu *billy club* pavadintas vagystėms naudotas metalinis laužtuvas, o nuo 1856 m. *billy club* pradėta vadinti „policininko lazda“. Londono policininkai su savimi nešiojosi 30,48 cm lazdas, pagamintas iš medienos arba tvirtos sintetinės medžiagos. (*Čia ir toliau – vertėjos pastabos.*)

senais mokyklos lankstinukais, pirkinių sąrašais, šventiniais atvirukais ar kitais popieriais, kurių visada voliodavosi virtuvėje ant valgomojo stalo.

Tačiau gerai pamenu, kas tame laiške buvo parašyta. Tai tikėjimo liudijimas, vieno žmogaus išsigelbėjimo iš mirties nagų malda. Kasos vėžiu sergantis pardavėjas jau buvo min-timis atsisveikinęs su šiuo pasauliu, bet vieną dieną žmona nusitempė jį į bažnyčią – rugpjūčio karštyje apvilktą marški-niais ilgomis rankovėmis, kad nesimatytų išgeltusio kūno, – ir jam besėdint klaupte įvyko nušvitimas. Žmogui prieš akis prabėgo visas gyvenimas, ir tuomet jis suprato, kad yra sau-gomas stipresnės jėgos nei jis pats. Ir pravirko. Kai įsėdęs į automobilį rengėsi važiuoti namo, pažvelgęs į savo rankas pamatė, kad jos nebe geltonos. Po kelių dienų gydytojas jam pasakė, kad auglys išnyko.

Pardavėjas laiške vadino mane broliu. Sakė, kad mano var-das – tarsi palaiminimas, kad apaštalas Tomas iš pradžių irgi netikėjo Prisikėlimu, bet prisilietus prie sužeisto Kristaus kūno jam grįžo tikėjimas – įvyko stebuklas! (Esu matęs Karavadžo paveikslą šia tema: senas dvejojantis Tomas suraukęs kaklą, siaubo kupinomis akimis žiūri į išbalusią Kristaus krūtinę, o šis laiko suėmęs jį už riešo ir sudiržusiu pirštu rodo sau į tamsią ieties paliktą žaizdą.) Vor Iglo pranašas ragino mane nedvejo-ti, tikino, kad tikrai sulauksiu gailėstingumo ir mane aplankys stebuklas.

Pamenu, skaičiau jo laišką virtuvėje, atsirėmęs į virtuvės salą, man apie kojas prašydamas vakarienės trynėsi šuo. Buvau

įsijungęs „Metropolitan Opera“ radijo stotį – visada taip darau, kai tik peržengiu namų slenkstį. Skaitydamas šito nepažįstamojo tariamą išgijimo istoriją, atsivertimą į tikėjimą ir mano paties praregėjimą, su malonumu klausiausi operos „Eugenijus Oneginas“ pirmos dalies pabaigos. (Nuostabus 1992-ųjų Bičkovo įrašas ir nepriekaištingai tobulas Chvorostovskis pagrindiniame vaidmenyje.) Sulankstęs laišką numečiau į šalį, nes tuo metu pro užpakalines duris į virtuvę triukšmingai įvirto mano žmona ir dukra. Skambus jų klegesys ir garsus šuns viauksėjimas užgožė Onegino perspėjimus Tatjanai apie susilaikymą ir patirties stoką, mano brangių moteriškių balsai pynėsi su sode dainuojančiu palaimingu tarnaičių choru. Sveikinantis nuo jų kūnų padvelkė iš lauko atsineštu šalčiu, šuo vis sukiojosi mums apie blauzdas.

Plaukiojo. Jos buvo baseine. Pamenu, dukra grįžo šlapiais plaukais, nuo juodų garbanų dar varvėjo vanduo, jos prilipusios prie kaklo ir apykaklės. Kūnelis bučiuojantis atsidavė chloru.

Anksčiau tais pačiais metais mano reklamos agentūra paruošė trumpą reklaminių filmuką apie vaistą nuo vėžio, kuris, spėjama, beviltiškiems ligoniams pailgina gyvenimą bent iki pusės metų. Filmukas prasideda scena, kurioje ponas Rodžersas sunkiai bando pakilti iš krėslo ir liūdnomis akimis išgaistingai žvelgia į laikrodį ant sienos. Paskui rodoma moteris, ji veda už parankės sunkiai einančią senyvą motiną. Abiejų veidai

liūdni. Toliau jaunas dailus vyras guli lovoje ir jau nebeįstengia matyti aplinkui besisukinėjančios savo žmonos.

Tai ligos pakirsti, beveik mirę žmonės, jų gyvenimai sustoję ir netekę spalvų.

Staiga ekrane plykstelė ryški saulė ir aukso smiltelėmis išrašomas naujojo stebuklingo vaisto pavadinimas. It medus geltoni lašeliai pasklinda ore ir krinta į kiekvieną anksčiau rodytą sceną, iš mirties gniaužtų prikeldami ligos nuskriaustuosius.

Dabar ponas Rodžersas sėdi naujai įrengtoje virtuvėje prie stalo ir su savo anūkiu žaidžia kompiuterinius žaidimus. Jo sūnus stovi šalia ir pjaustydamas daržoves vogčiomis patenkin-tas žvilgčioja į tėvą. Ta jauna moteris su savo mama smagiai žengia gražia senamiesčio gatvele, jų veiduose švyti palaimingas džiaugsmas. O tas jaunas dailus vyras kažkieno vestuvėse lauke šoka su žmona valsą, viena ranka švelniai spausdamas ją prie savęs. Jie visi gyvi ir laimingi.

Paskutinėje scenoje tie žmonės rodomi vasarą smagioje iškyloje gamtoje, suburti kažkokios stiprios, geranoriškos jėgos. Jie dairosi, nedrąsiai šypsosi, nes vieni kitų nepažįsta, tačiau žino, kad yra išgelbėti. Priešais juos stovi auksu švytintis obeliskas su stebuklingojo vaisto pavadinimu. Tiesdami į jį rankas žmonės žengia į šviesą.

Štai taip užsidirbu duoną. Kuriu istorijas, pasakojau apie mirtį kaip apie šviesų ir valdomą reiškinių, kartais netgi pa-trauklų.

Pats, žinoma, tuo netikiu. Dieve, stebuklai, išgalvotos is-torijos. Tikiu medicina ir jos reklama, bet šitos istorijos nėra

patikimos. Kartais jokie vaistai nebeppeda. Dažnai žmonės netiki tavo peršama istorija.

Nuoširdžiausia tikėjimo išraiška, kurią galiu toleruoti, tai Wagnerio šedevras „Tanhoizeris“. Pagrindinis operos veikėjas – talentingas trylikto amžiaus Vokietijos rūmų dainininkas. Pirmą kartą jį pamatome patogiai įsitaisiusį jausmingosios Veneros, meilės ir aistros deivės, grotoje. Pagaliau visos Tanhoizerio godaus apetito užgaidos patenkintos, tad jis pradeda ilgėtis žemiškų džiaugsmų ir malonumų, paliktų aname pasaulyje: švelnaus ir tyro pavasarinio oro, bažnyčios varpų skambesio. Jis grįžta į mirtingųjų pasaulį ir atsibudęs slėnyje už miesto dėkingu žvilgsniu palydi pro šalį į Romą žygiuojantį piligrimų chorą. Tanhoizerio kolegos dainininkai džiaugsmingai priima jį į rūmus; kilniaširdis Volframas įtikinėja, kad skaisčioji Elžbieta labai jo ilgisi nuo tos dienos, kai buvo palikta. Dabar smarkiai apsidžiaugs vėl jį išvydusi.

Sugrįžimas turėjo būti džiugus, bet mūsų scenos veikėjas viską sugadina. Pakviestas dalyvauti dainų apie meilę konkurse jis visų susirinkusiųjų akivaizdoje pratrūksta šlovinti uždraustą meilę ir atvirai pasakoti savo nuodėmes. Rūmai pasipiktina tokiu elgesiu ir pasmerkia Tanhoizerį mirčiai, tačiau šventoji Elžbieta užstoja jį savo kūnu ir su ašaromis akyse maldauja pasigailėti, leisti jam atgailauti ir pasitaisyti. Bet pirmiausia jis pats turįs nukeliauti į Romą su piligrimais ir tik tada bus atleistas nuo bausmės.

Užuolaidai pakilus paskutiniam veiksmui, slėnį gaubia vakaro tamsa. Ruduo. Prabėgo daug mėnesių ir gerasis Volframas

regi besimeldžiančią Elžbietą, vis dar neprarandančią vilties. Girdėti iš Romos grįžtančių piligrimų choras. Jiems einant pro šalį Elžbieta įdėmiai stebi veidus, akimis ieškodama Tanhoizerio, tačiau jo tarp tikinčiųjų nėra. Netekusi vilties ji parkrinta ant kelių, o Volframas bando parvesti ją namo, bet ji tikina, kad jos kelias – tiesiai pas Dievą. Ji turi pasimatyti su Dievu ir išgelbėti mylimą vyrą.

Galiausiai apdriskęs ir išbalęs pasirodo Tanhoizeris. Jis pripažįsta Volframui pralaimėjęs, nes kai nuvykęs į Romą paprašė popiežiaus atleidimo, sulaukė žiauraus ir negailestingo nuosprendžio: „Kaip šita lazda mano rankoje niekada nebesužaliuos, taip ir tu turėsi amžiams degti pragaro liepsnose.“

Tanhoizeris šaukia Venerą, Volframas išgelbsti jį ištaręs Elžbietos vardą. Taip visiems laikams dingsta kerai. Brėkstant rytui, slėniu atslenka gedėtojų procesija, nešina mirusios Elžbietos kūnu. Tanhoizeris klaupiasi prie jos ir išleisdamas paskutinį atodūšį prašo jos melstis už jį. Atleidimas jam suteikiamas jį mylėjusios moters mirties kaina. Mūsų herojus miršta, o užuolaidai leidžiantis į sceną išbėga vaikas, mojuodamas sužaliavusia lazda.

Opera baigiasi.

Tai nuostabus kūrinys apie kaltės išpirkimą. Bet vis tiek mintyse svarstau, ar tai daugiau rimtas kaltinimas tikėjimui, ar širdį veriantis jo apribojimų demonstravimas. Nes lazda sužaliuoja tik herojui mirus.

Tad ne, negaliu sakyti, kad esu uolus tikintysis. Turbūt tikiu gailestingumu – dažniausiai, – nors nemanau, kad esu jo vertas.

Nors nesu tikintis, kažkuria prasme gailiuosi, kad išmečiau to vyro iš Vor Iglo laišką. Dažnai susimąstau, kad jei dabar jį turėčiau, jei galėčiau atidžiai darsyk perskaityti ir panagrinėti kalbines vingrybes ir pavartotus posakius, gal būtų buvę lengviau rasti atsakymus į daugelį tuo metu man kilusių klausimų. Tas laiškas – tarsi šiuurkštus poezijos kūrinys, kažkokia nekalta, keistai širdį palietusi aistra. Bandydamas dabar jį perpasakoti, neabejotinai neatskleidžiu jo tikrosios esmės.

Buvo šovusi mintis parašyti tam vyrui ir paprašyti atsiųsti laiško kopiją, bet, kiek žinau, jis jau seniai miręs nuo savo tariamai išgydyto vėžio. Nenoriu jo ieškoti.

Be to, laiškas gali būti visai kitoks, nei jį prisimenu. It koks užkeikimas sapne, kurį atsibudęs iškart pamiršti. To irgi nenorėčiau išgirsti.

Policininko lazdą įsigijau savisaugos tikslais. Bent jau psichologinės savisaugos. Tais laikais išties turėjau dėl ko jaudintis. Žmones išgašdino keletas siaubingų įvykių: ginkluoti išpuoliai per įmonių vakarėlius, estrados žvaigždžių koncertuose sprogsių bombų sudarkyti jaunų mergaičių kūnai. Niekas nesiginčys, kad tokie kruvini, žudikiški veiksmai kelia siaubą.

Buvo dalykų, kurie man kėlė kitokią baimę. Dalykų, kurie gulė ant širdies lyg švino luitas – subtilūs gresiančios katastrofos ženklai. Tarsi sukarintos policijos pareigūnai – amerikoniškieji *Schutzstaffel**, įsimaišę tarp nuogų kaubojų ir peliukų mikių

* Vok. *SS (Schutzstaffel)* – sukarinta nacistinės Vokietijos organizacija, įkurta 1920 metais. Išformuota 1945 m. gegužės 8 d. Antrojo pasaulinio karo metu atsakinga už daugybę nusikaltimų prieš žmoniją. Vokietijoje kartu su nacių partija uždrausta kaip nusikalstama organizacija.

ar išsidažiusių mergelių Taimso aikštėje netoli mano darbo, ar perkarusių bado streiko dalyvių, įsitaisiusių guolius tarptautinių skrydžių oro uostų terminaluose. Dar blogiau, buvo įvykių, kurių niekas nematė ar kurių neviešino žiniasklaida – juos reikėjo susirasti informacijos srautuose, užslėptose nuorodose ir paraudusiomis akimis skaityti naktimis. Ta baimė niekur nedingo, buvo lengva patikėti, kad mano gyvenimas, toks, kokį žinojau, tėra popierinis fasadas, laukiantis, kada bus sugniuždytas tvyrančio siaubo, galinčio atskirti mane nuo šeimos arba dar blogiau – mano šeimą nuo manęs.

Mano merginos būtų sakiusios, kad aš nei pamišęs, nei ko nors perdėtai smarkiai bijau. Gal net būtų pasijuokusios. Žmona pavarčiusi akimis, o dukra suraukusi dailią nosytę, lyg atsi-kandus rūgščios citrinos, kaip daro visad, kai pamato ką nors labai juokingo ar kvailo.

– Tėveli, – būtų sakiusi, – nekvailiok.

Aš galiu kvailioti, bet nesu kvailas. Mūsų gyvenimas buvo puikus, gal net nuostabus. Buvome saugūs ir laimingi. Turėjome viską, ko reikia.

Ir niekas nežinojo – o mažiausiai aš pats, – kad sulauksiu tokios pabaigos.

Neabejoju, esate mus matę – laikraščiuose, per televiziją, internete. Tikriausiai matėte mūsų nuotrauką, paplūdimyje darytą gal prieš dvejus ar trejus metus. Vakaras, tad fotografuota su blykste, balti lyg angelo sparnai mūsų lininiai marškiniai plaikstosi vėjyje, mums už nugarų virš ramaus vandenyno ryškiai tviska rausvi debesėliai. Žmona stovi toliausiai nuo

fotoobjektyvo, ji linksmai juokiasi ir jau sukasi bėgti prie vandens, išmetusi aukštyn grakščią kairę ranką. Dukra stovi tarp mūsų, įsikibusi mums į parankes, ir šypsosi atvira burna be kelių dantų. Jai tada buvo devyneri ar dešimt. Aš pats stoviu pirmame plane orus, išdidžiai pakėlęs galvą ir spindinčiomis akimis žvelgiu į objektyvą.

Tai aš. Mes. Tarsi prieš šimtą metų.

Visur naudojama ta pati nuotrauka, ir visi rašo ta pačia tema, pateikdami smarkiai išpūstas įvykių versijas. Sakytum, po pirmojo pranešimo spaudoje – kai iš atskirų nuotrupų buvo sudėliotas visas įvykio vaizdas – kiekviena nauja versija bandė suvilioti šviežių įžvalgų pažadais. Jose skambėjo žodžiai *gerai apie save manantis, paranojiškas, nusivylęs, morališkai žlugęs*. Rašyta apie kerštą, apie altruizmą – apie sunkią vyrų ir moterų būklę. Ir taip be galo, be atvangos, tos dėlionės nesimatė nei galo, nei pabaigos. Atskiros dalelės netiko, o vaizdas taip ir liko neryškus.

Iš pradžių sekiau viską, kas buvo rašoma, paskui nusibodo skaityti mutavusias ir tarpusavyje besirungiančias tikrosios istorijos versijas. Nė viena iš jų nebuvo panaši į tiesą.

Man pačiam iki galo neaišku, kaip viskas įvyko. Kartais atrodo, kad esu aplinkybių auka. Kartais laikau save monstru. O dažniausiai įsivaizduoju save kaip Tanhoizerį – smarkiai nusidėjusį vyrą, iš nevilties paaukojusį viską, ką turėjo brangaus; nusidėjėlį, radusį išsigelbėjimą savo mylimiausios moters mirties kaina.

Suprantu, nedovanotina klaida kalbėti apie savo skausmą. Argi galiu prisipažinti kenčiąs, kai prieš akis stovi jų veidai?

Antra vertus, tik aš vienas galiu papasakoti viską taip, kaip buvo. Tik aš galiu kalbėti apie mus ištikusią tragediją.

Suprantu, protingiausia būtų pradėti nuo pradžių. Juk viskas turi pradžią. Bėda ta, kad nelabai žinau, nuo ko tai prasidėjo – kiek toli turiu grįžti į praeitį, kad aptikčiau supuvusias, juodoje žemėje slypinčias šaknis. Gal viskas prasidėjo nuo policininko lazdos, o gal nuo kitų tais metais vienas po kito nutikusių baisių dalykų. Gal dar anksčiau. Gal tais metais, kai laimingai gyvenau su žmona ir dukra. O gal net vaikystėje.

Niekada nemėgau imtis naujų projektų. Lyg koptum į kalną virš galvos kybant niūriam dangui ar stovėtum nykioje miško proskynoje. Galiu pastatyti viską, ką tik nori, niekas man nesukliudys, bet neįsivaizduoju nei kaip, nei nuo ko pradėti. Visi pasirinkimai atrodo lėkšti ir nepakankamai svarūs, lyg taškytumeisi dumbliu, kuris vėl susigeria į žemę.

Jaučiuosi daug tvirčiau ir laimingesnis, kai jau turiu suręstus griaučius. Gal ne viskas bus tobula, bet galėsiu pataisyti. Susirenčiau namą ir žinau, kaip į jį patekti. Žinau, kur yra kambariai ir ką juose rasiu. Net užsimerkęs galiu vaikščioti po juos ir rasti pamestus daiktus, galiu pristatyti, ko trūksta. Tarp šių sienų jaučiuosi saugus, patenkintas tuo, ką turiu. Vaikštau po kambarius ir taisinėju, tobulinu.

Mes negyvenome mano prosenelio statytame name. Tas griūvantis karalienės Viktorijos laikų statinys priklausė mano

mamai ir dviem mano netekėjusioms seserims. Užsidariusios tarp šių sienų jos vaidino darnią šeimą, o iš tiesų buvo tos didingos senienos įkaitės.

Aš su šeima gyvenau už pusvalandžio kelio Šiaurinėje pakrantėje, dailiame tvarkingame dviaukščiame kolonijinio stiliaus name su trimis miegamaisiais, atnaujinta virtuve, žvyruota įvažą į kiemą ir pakenčiama paskola. Susipažinęs su savo žmona iškart pradėjau taupyti tokiam namui, iki išnaktų plušėdavau kontoroje miesto centre, bet mano žmonos patikos fondo lėšų užteko svajonių namui įsigyti santuokos pradžioje, todėl iškart galėjome džiaugtis minkšta žalia veja po kojom.

Prieš gimstant dukrai mano žmona kartais mėgo pasiskųsti negalinti nupirkti geresnės kokybės tualetinio popieriaus ar įsivesti interneto vieno kambario viloje vos už kelių prabangių namų kvartalo nuo Govanuso rajono Bruklinae.

Tam yra bibliotekos, sakydavau jai.

Betgi tai jos pinigai, piktinosi ji. Kodėl negali leisti jų taip, kaip nori?

Tada skubėdavau jai priminti, kad galiausiai abu turime tuos pačius tikslus, privalome gyventi kaip viena darni komanda ir baigti tas nereikalingas šnekas.

Tuo metu uždirbdavau penkiaženklės sumas, o žmona nedirbo. Stengėmės protingai derinti išlaidas ir pajamas, bet kartais būdavo labai sunku, nes žmona nesugebėjo išsiversti be įprastų prabangos daiktų. Man patiko pilnėjanti banko sąskaita, o ji džiaugėsi savo pamėgtu tualetiniu popieriumi.

Galiausiai ji pati pradėjo mokėti už internetą. Net nepamenu, kad būtume dėl to taręsi. Viena dieną pradėjo plaukti sąskaitos, išrašytos jos vardu.

Regis, visai be reikalo nukrypau į šalį. Tačiau tos dienos atgyja atminty lyg kino filmo ištraukos: vaizdai ir reginiai, pasiskolinti ir sudurstyti, tikresni už pačią tikrovę. Net jei ir nieko neatskleidžia, net jei nieko nepasako, man jie kažkodėl vis tiek labai svarbūs.

Reikėtų pradėti nuo ten, kur prasideda mano gyvenimas, nuo tų metų, kai daug kas vyko pirmą kartą – pirmoji mano pažintis su Mirjam, pirmieji palaimingi mūsų bendro gyvenimo mėnesiai, pirmas vakaras, kai parsivedžiau ją namo. Mirjam, manoji Miri, – moteris, vėliau tapusi mano žmona.

Gal nuo čia ir reikėtų pradėti.